

NOTĂ ASUPRA UNUI DECRET ELENISTIC INEDIT DIN MUZEUL REGIONAL DE ARHEOLOGIE DOBROGEA

DE

A. ARICESCU

În lapidariul Muzeului de arheologie din Constanța se păstrează sub nr. de inventar 2106 un interesant decret de epocă elenistică, găsit în satul Potîrnichea, raionul Negru Vodă.

Placa, de marmură, din care se păstrează numai partea inferioară cu 13 rînduri de inscripție, a fost descoperită întîmplător în anul 1958, la vest de satul Potîrnichea, unde sînt urmele unei așezări antice.

Inscripția este tocită și lovită, așa încît multe litere au dispărut, mai ales în colțuri și în margini.

Scrierea este îngrijită, fără ligaturi. Semnalăm următoarele caracteristici grafice: O și Θ mai mici decît celelalte litere, a doua hastă verticală la N și Π mai scurtă decît prima, Σ unghiular ușor desfăcut, hastele oblice ale lui K scurte. Înălțimea literelor este în medie de 1,3 cm.

Dăm mai jos transcrierea textului păstrat, cu întregirile pe care le propunem:

..... άσωντος δεδός[θαι αὐτῶι καὶ ἐκ-]
[γόνους πολι]τείαν, προξενίαν, εὐεργεσίαν, ἰσο[τέ-]
[λε]ίαν, εἴσπλουν καὶ ἔκπλουν, καὶ πολέμου καὶ εἰρ[ά-]
[νας], άσυλεὶ καὶ άσπονδεὶ· στεφανῶσαι δὲ αὐτὸν το[ῖς]
5 [Διο]νυσίοις τοῖς ξενικοῖς ἐν τῶι θεάτρῳι τοὺς προ-
[βούλ]ους χρυσέῳι στεφάνῳι ἀνδραγαθίας ἕνεκεν κα[ὶ]
[ἀνα]γγεῖλαι διότ[ι ἐστὶ] καλὸς καὶ ἀγαθὸς καὶ πρόθυμος
[καὶ εὖν]ους περὶ τὰμ πόλιν· ἐπιμεληθῆμεν δὲ τοὺς ἀ[γο-]
[ρανό]μους;] ὥς ὁ τελάμων αὐτοῦ ἀνατέθῃ εἰς τὸ ἰ[ε-]
[ρὸν τοῦ Ἡρα]κλέος· καλέσαι δὲ αὐτὸν καὶ εἰς πρυτανεῖο[ν]
.. .. ἀποστεῖλαι δὲ αὐτῶι καὶ ξένια τοὺς μ[ε-]
[ριστάς, τὸ δὲ] ἀνάλωμα ὑποτελέσαι τὸν ταμίαν...
..... ἀναλίσκ ..... Ε ..... ΙΟ .....

Desigur că unele întregiri făcute textului comportă discuții:

πολιτείαν (r.2) se întâlnește rar (ca de exemplu într-un decret de la Mesambria)¹, la începutul listei onorurilor, înaintea proxeniei, dar altă posibilitate de întregire nu vedem.

τοῖς Διονυσίοις τοῖς ξενικοῖς (r. 4—5) sînt sărbători în cinstea lui Dionysos, speciale, ale străinilor, atestate și în alte inscripții din Callatis² și aveau loc în luna lui Apollo Lykeios; N și Y la începutul r. 5, deși foarte șterse, sînt sigure.

προβούλους (r. 5—6), magistrați cunoscuți la Callatis³.

εὖνους (r. 8) ni s-a părut cea mai potrivită întregire față de conținut și spațiu.

ἀγορανόμους (r. 8—9), magistrați care nu sînt atestați încă la Callatis, dar a căror existență poate fi bănuită⁴.

τὸ ἱερὸν τοῦ Ἡρακλέους (r. 9—10) este o întregire pe care ne-a sugerat-o analogia cu alte decrete (εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ)⁵ precum și existența lui ι la sfîrșitul r. 9, ca și terminația — έος, de genitiv doric. De altfel, înaintea lui λ se poate observa o hastă oblică inferioară scurtă, așa cum este la K din tot textul.

μεριστάς (r. 11—12) este o întregire propusă pe baza sensului, a existenței lui μ la sfîrșitul r. 11, cit și a analogiei cu unele decrete de la Histria⁶.

Deși preambulul și motivarea lipsesc, putem înțelege din fragmentul păstrat că sfatul și adunarea poporului (ἡ βουλή καὶ ὁ δῆμος), luînd în considerație meritele unui străin (care rămîne pentru noi anonim) hotărăște: «să i se acorde acestuia și urmașilor săi dreptul de cetățenie, onorurile de proxenie, titlul de binefăcător, egalitatea fiscală, libera intrare și ieșire din port, atît în timp de război, cît și în timp de pace, în mod inviolabil și irevocabil; să-l încoroneze la sărbătorile lui Dionysos cele ale străinilor, în teatru, consilierii sfatului, cu coroană de aur, datorită virtuții sale, și să se anunțe public că este un om ales și bun și prieten și binevoitor față de oraș; să se îngrijească magistrații publici (agoranomii?) ca inscripția lui să fie așezată în templul lui Heracles; să fie chemat și în prytaeum; ... să-i trimită și daruri împărțitorii (?), iar cheltuiala să fie suportată de vistier... »

O problemă importantă este cea a provenienței decretului. După formă și conținut, el aparține unui oraș-stat de pe malul vestic al Pontului Euxin. Existența unor particularități dorice, ca fonetismul τὰμ πόλιν, infinitivul ἐπιμελεῖσθαι și genitivul Ἡρακλέος, existența acelor Διονυσία τὰ ξενικά, precum și denumirea magistratilor πρόβουλοι, ne fac să considerăm că decretul provine din Callatis. Cum a ajuns fragmentul de care ne ocupăm la Potîrnichea (cca. 35 km de departe de Callatis), localitate care se afla probabil în teritoriul Tomisului (la numai 15 km) nu putem ști. Deoarece nu s-au făcut cercetări în așezarea rurală în care a fost descoperit, nu știm dacă monumentul a fost refolosit ca piatră de construcție în ziduri antice sau a fost adus într-o vreme mai tîrzie.

Deși nu cunoaștem nici numele beneficiarului decretului, nici motivele pentru care i s-a acordat numărul considerabil de onoruri, inscripția ne dă unele date importante.

¹ G. Mihailov, IGB, I, nr. 307.

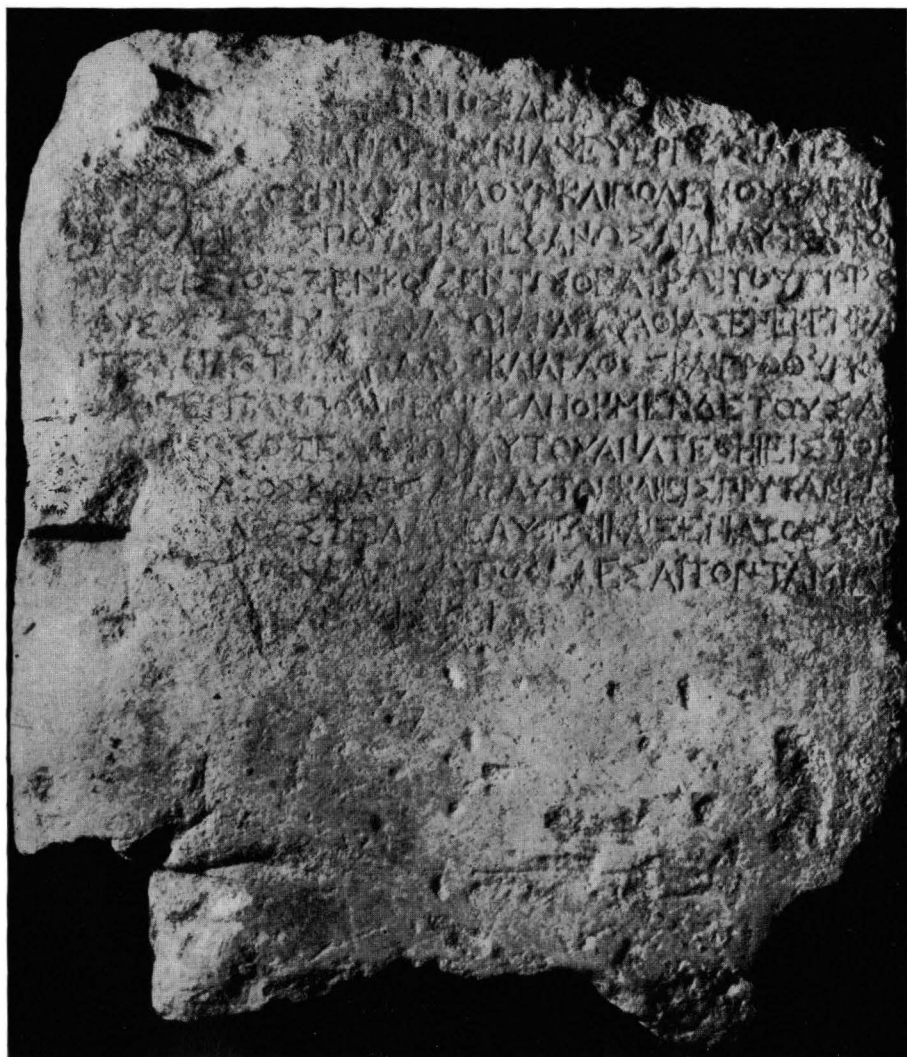
² Th. Sauciuc-Săveanu, Dacia, I, 1924, p. 144.

³ Jireček, AEM, 1886, p. 200.

⁴ Ar putea să fie și ἀρχοντάς, dar la vremea decretului nostru pare mai plauzibilă existența agoranomilor atestați și la Mesambria (G. Mihailov, IGB, I, nr. 317).

⁵ Th. Sauciuc-Săveanu, Dacia, III—IV, 1927—1932, p. 450; Gh. Mihailov, IGB, I, nr. 307, 313, 315 (decrete din Mesambria).

⁶ D. M. Pippidi, *Contribuții la Istoria veche a Romîniei*, București, 1958, p. 52.

Pentru prima oară este atestat la Callatis un teatru, edificiu care în mod normal trebuie să fi existat în toate polisurile grecești și în orice caz la Callatis, oraș cu o deosebită înflorire culturală în epoca elenistică.

Pare verosimil, și acest fapt sprijină întregirea făcută, ca la Callatis să fi existat un templu închinat lui Heracles. Din emisiunile monetare autonome calatiene reiese că Heracles și Demetra aveau o importanță de prim ordin printre divinitățile adorate la Callatis.

Prytaneul este cunoscut la Callatis numai dintr-o singură inscripție¹ și considerăm important să subliniem atestarea lui și în decretul nostru.

Dacă întregirea *μεριστάς* ar fi sigură, înseamnă că la Callatis, spre deosebire de Histria, «împărțitorii» sînt cei care execută, iar vistierul (*ὁ ταμίης*) este cel care dispune de cheltuieli, în timp ce la Histria, vistierul (*ὁ οἰκονόμος*) era executant, iar *οἱ μερισταί* planificau cheltuielile².

După grafie³ și întrebuintarea lui *ἐνεκεν* în loc de *ἐνεκα*, considerăm că decretul poate fi datat spre sfîrșitul sec. al III-lea sau începutul sec. al II-lea î.e.n.

ЗАМЕТКА О НЕИЗДАННОМ ДРЕВНЕГРЕЧЕСКОМ ДЕКРЕТЕ ИЗ ОБЛАСТНОГО МУЗЕЯ ДОБРОДЖИ

РЕЗЮМЕ

Декрет был случайно найден в деревне Потырника (р-н Негру Водэ). Судя по языковым особенностям (дорийский диалект) и по некоторым свидетельствам в тексте (*τὰ Διονυσία τὰ ξενικά*), декрет происходит, по-видимому, из Каллатиса, откуда он и был привезен в Потырника (когда именно, невозможно уточнить).

Текст свидетельствует о существовании театра в Каллатисе и, если признать правильным восстановление текста, наличии храма, посвященного Геркулесу. Упоминается также и о *prytaneum* и магистратах.

Представляет интерес и вопрос о раздатчиках (*οἱ μερισταί*) и казначее (*ὁ ταμίης*), конечно если наличие лишь одной буквы (*μ*) и соответствие с общим смыслом текста достаточно убедительны для принятия предлагаемого восстановления текста.

Таким образом, несмотря на то, что вводная часть отсутствует, и мы не знаем кем и для кого был выпущен декрет, он все-таки представляет большой интерес благодаря содержащимся в нем свидетельствам. Декрет относится к III—II вв. до н. э.

¹ Jireček, AEM, 1886, p. 200.

² D. M. Pippidi, *op. cit.*, pp. 52—53 și 69—70.

³ G. Mihailov, IGB, I, nr. 307, 308, 309.

MITTEILUNG ÜBER EIN BISHER UNVERÖFFENTLICHTES HELLENISTISCHES DEKRET AUS DEN BESTÄNDEN DES ARHÄOLOGISCHEN REGIONALMUSEUMS DER DOBRUDSCHA

ZUSAMMENFASSUNG

Das Dekret wurde als Zufallsfund im Dorfe Potîrnichea, Rayon Negru Vodă, geborgen. Auf Grund von Sprachbesonderheiten (dorischer Dialekt) und einiger Texthinweise (τὰ Διονυσία τὰ ξενικά) dürfte das Dekret aus Callatis stammen, von wo es zu einem nicht näher zu bestimmenden Zeitpunkt nach Potîrnichea geschafft wurde.

Der Text belegt das Bestehen eines Theaters in Callatis sowie — falls die vorgeschlagene Ergänzung angenommen wird — das Vorhandensein eines dem Herakles geweihten Tempels. Weiters werden neuerdings das Prytaneum und die Stadtmagistrate erwähnt.

Von Interesse ist auch die Frage der „Verteiler“ (οἱ μερισταί) und des „Schatzmeisters“ (ὁ ταμίης) selbstverständlich unter der Voraussetzung, daß das Vorhandensein eines einzigen Buchstabens (μ) und der sinngemäße Zusammenhang überzeugend genug sind, um die vorgeschlagene Ergänzung als annehmbar erscheinen zu lassen.

Obwohl die Einleitung fehlt und nicht bekannt ist, für wen und weshalb dieses Dekret erlassen wurde, ist es wegen der Belege, die es enthält, von besonderem Interesse. Zeiteinstufung: 3.—2.Jh.v.u.Z.
